

КОНФЛІКТ ЗАКОНОДАВСТВ У СФЕРІ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ УКРАЇНЦІВ ЗА КОРДОНОМ

THE CONFLICT OF LAWS IN THE FIELD OF EMPLOYMENT OF UKRAINIANS ABROAD

Матвєєва А.В., к.ю.н.,
старша наукова співробітниця кафедри цивільного судочинства,
арбітражу та міжнародного приватного права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Сайко І.О., студентка III курсу факультету міжнародного та європейського права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена дослідженню актуального питання стосовно регулювання трудових відносин з іноземним елементом, зокрема у контексті негативних наслідків, спричинених збройною агресією російської федерації проти України. Війна на сході України, яка в 2022 році переросла в повномасштабне вторгнення, має не лише руйнівний вплив на територіальну цілісність України, але і спричинила масові хвилі міграції великої кількості українського населення за кордон, а особливо в країни, котрі є членами Європейського Союзу, серед яких Республіка Польща та Федеративна Республіка Німеччина, які за офіційними статистичними даними вважаються такими, що прийняли найбільшу кількість українських біженців. Була приділена увага аналізу низки нормативно-правових актів, які регулюють трудові права українських працівників, а саме Закону України «Про міжнародне приватне право», Угоду між Урядом України та Урядом Республіки Польща «Про взаємне працевлаштування працівників» та низки інших, в яких зазначаються важливі аспекти регулювання трудових прав мігрантів. Крім вище зазначеного, в статті було описано колізійну прив'язку *lex loci laboris*, яка використовується в міжнародному приватному трудовому праві для визначення національного законодавства, яке має застосовуватися до трудових відносин. Даний принцип вважається таким, який дозволяє встановити що трудове законодавство країни, на території якої здійснюється трудова діяльність, повинно регулювати умови праці іноземних громадян. Окрім цього, було проаналізовано Угоду між урядом України та урядом Республіки Польща «Про уникнення подвійного оподаткування доходів і капіталу та попередження податкових ухилень», оскільки даний нормативно-правовий акт є важливим правовим інструментом, що регулює питання оподаткування громадян за умови, коли вони працюють в країнах-реципієнтах. Таким чином, важливо правильно розуміти сутність конфлікту законодавств, що може виникати в сфері міжнародного трудового права, оскільки це допоможе уникати появи колізій між національними правовими системами та забезпечити ефективне правове регулювання трудових відносин і захист прав працівників.

Ключові слова: міжнародне приватне право, конфлікт законодавств, іноземний елемент, *lex loci laboris*.

The article examines the topical issue of regulating labour relations with a foreign element, in particular in the context of the negative consequences caused by the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine. The war in eastern Ukraine, which escalated into a full-scale invasion in 2022, has not only had a devastating impact on the territorial integrity of Ukraine, but also caused massive waves of migration of a large number of Ukrainians abroad, especially to the EU member states, including the Republic of Poland and the Federal Republic of Germany, which, according to official statistics, are considered to have received the largest number of Ukrainian refugees. Attention was paid to the analysis of a number of legal acts regulating the labour rights of Ukrainian workers, namely the Law of Ukraine 'On Private International Law', the Agreement between the Government of Ukraine and the Government of the Republic of Poland 'On Mutual Employment of Workers' and a number of others, which specify important aspects of the regulation of migrants' labour rights. In addition to the above, the article describes the conflict-of-laws principle of *lex loci laboris*, which is used in private international labour law to determine the national law that should apply to labour relations. This principle is considered to be one that allows establishing that the labour law of the country in which the employment activity is carried out should regulate the working conditions of foreign nationals. In addition, the author analysed the Agreement between the Government of Ukraine and the Government of the Republic of Poland 'On the Avoidance of Double Taxation of Income and Capital and the Prevention of Fiscal Evasion', as this legal instrument is an important legal instrument regulating the taxation of citizens when they work in recipient countries. Thus, it is important to understand the essence of the conflict of laws that may arise in the field of international labour law, as this will help to avoid conflicts between national legal systems and ensure effective legal regulation of labour relations and protection of employees' rights.

Key words: private international law, conflict of laws, foreign element, *lex loci laboris*.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації та внутрішніх проблем України, які призвели до значних міграційних процесів, українські громадяни часто стикаються з необхідністю офіційного працевлаштування за кордоном. Питання правових колізій стало особливо актуальним після вторгнення російської федерації в Україну. Тисячі українців були змушені покинути батьківщину, а отже, і свої робочі місця. Однак такі трудові відносини з іноземним елементом підпорядковуються правовим нормам інших держав, що призводить до конфлікту законодавств. Вирішення таких колізій потребує втручання міжнародного приватного права як галузі права, що регулює цивільні, трудові та інші приватні відносини, ускладнені іноземним елементом.

Метою дослідження є визначення поняття та причин виникнення правових конфліктів у сфері працевлаштування за кордоном, а також аналіз національних та міжнародних правових норм, які регулюють такі конфлікти та забезпечують захист і охорону прав працівників.

Об'єктом дослідження є трудові відносини, що виникають у сфері працевлаштування, а **предметом** – норми національного та міжнародного приватного права, спрямовані на усунення колізій, що виникають у трудових відносинах, пов'язаних із працевлаштуванням за кордоном.

Виклад основного матеріалу. Варто спочатку з'ясувати, що мається на увазі під терміном «міжнародне приватне трудове право». Ця галузь права розглядається як сукупність норм і принципів, що регулюють трудові відносини приватноправового характеру, які мають іноземний елемент [1]. У контексті українського законодавства іноземний елемент – це ознака, яка характеризує міжнародні приватноправові відносини, що регулюються Законом України «Про міжнародне приватне право» [2] і проявляється в тому, що хоча б однією зі сторін правовідносин є громадянин України, який проживає за межами України, іноземець, особа без громадянства або іноземна юридична особа.

Питання, пов'язані з працевлаштуванням громадян України за кордоном та виконанням ними трудових

зобов'язань, вирішуються на підставі нормативно-правових актів України та законодавства держави, що приймає працівників. Розглядаючи це правове питання в українському законодавстві, варто звернутися до Закону України «Про зайнятість населення» [3]. Стаття 38 цього закону містить низку правил працевлаштування українців за межами України та встановлює певні вимоги до компаній, які займаються посередництвом у працевлаштуванні за кордоном [3]. Це має на меті захистити права трудових мігрантів та зменшити ризик зловживання їхніми правами та обов'язками при працевлаштуванні за межами України.

Існує також низка міжнародних угод, які впливають на трудові відносини українців. Повертаючись до питання вимушеної міграції внаслідок масштабного вторгнення росії, варто зазначити, що країнами, які прийняли найбільшу кількість біженців на європейському континенті, стали Республіка Польща [4] та Федеративна Республіка Німеччина [4]. Характеризуючи окремі сторони, слід зазначити кілька важливих положень. Наприклад, між урядом України та урядом Республіки Польща у 1994 році було підписано Угоду «Про взаємне працевлаштування працівників» [5]. Згідно з цією Угодою, українські трудові мігранти мають право отримати офіційний дозвіл на роботу шляхом підписання трудового договору [ст. 3, 5] з польськими роботодавцями. При цьому умови праці [ст. 6, 5], страхування [ст. 7, 5], правовий статус [ст. 9, 5] тощо повинні здійснюватися відповідно до польського законодавства. На відміну від Польщі, між Україною та Федеративною Республікою Німеччина такої угоди не було укладено. Однак 16 лютого 2024 року між двома державами було підписано Договір «Про гарантії безпеки для України» [6], в якому визначено пріоритетні напрями двосторонньої співпраці у військовій, політичній, фінансовій та гуманітарній сферах.

В контексті даного питання, важливо згадати Міжнародну організацію праці (МОП). Статут МОП [7] встановлює основні мінімальні трудові стандарти, що стосуються прав працівників, заборони примусової та дитячої праці, зайнятості та безробіття тощо. Україна ратифікувала 71 конвенцію МОП [8], 63 з яких є обов'язковими до виконання, включаючи основоположні документи про гідну працю та соціальний захист [9].

Як зазначалося вище, трудова міграція українських громадян є загальновизнаним фактом, який має значний вплив на ринок праці в Україні. Кількість громадян України, які виїжджають за кордон і працюють там на постійній основі, зростає. Водночас зростає і кількість конфліктів, що виникають через розбіжності у законодавстві України та країни перебування. Можна зробити висновок, що правова колізія у трудових відносинах – це колізія між законами різних країн у сфері трудового права, що виникає у зв'язку з укладенням, виконанням або припиненням трудових відносин, коли ці відносини одночасно підпадають під дію правових норм різних країн.

При укладенні трудового договору з іноземним роботодавцем умови працевлаштування та виконання тру-

дового договору підпорядковуються трудовому законодавству країни, в якій працівник працевлаштовується. Таким чином, національне трудове законодавство в цьому випадку не застосовується, а трудові права та обов'язки такого працівника реалізуються на підставі законодавства країни перебування [10]. Стаття 52 Закону України «Про міжнародне приватне право» визначає, що до трудових відносин застосовується право держави, у якій виконується робота, якщо інше не встановлено законом або міжнародним договором України [2]. Виняток становлять робота громадян України в дипломатичних представництвах України, контракти з українськими роботодавцями про надання трудових послуг за кордоном або якщо це передбачено міжнародним договором [10].

З цього можна зробити висновок, що для регулювання цих міжнародних трудових відносин застосовується колізійний принцип *lex loci laboris* [10]. Як уже зазначалося, він характеризується тим, що до нього застосовується трудове право держави, в якій іноземець фактично працює, незалежно від громадянства чи місця проживання його роботодавця. Відповідно до цього принципу, іноземці, які приїжджають на роботу, повинні мати такі ж права, як і громадяни країни, в якій вони працюють. Крім того, ці працівники не зобов'язані сплачувати податки в країні свого народження. Одним із прикладів є Угода між урядом України та урядом Республіки Польща «Про уникнення подвійного оподаткування доходів і капіталу та попередження податкових ухилень» [11]. У статті 15 Угоди зазначено, що громадянин України, який працює в Польщі, підлягає оподаткуванню лише в тій державі, в якій він здійснює свою фактичну трудову діяльність [11]. Або стаття 24 тієї ж Угоди зазначає: «...щодо звільнення від польського податку податку, сплаченого на території за межами України, який був сплачений відповідно до польського законодавства та згідно з цією Угодою, зменшення здійснюється у формі кредиту безпосередньо або шляхом вирахування з прибутку, доходу або майна, що підлягає оподаткуванню, українського податку, обчисленого щодо того ж прибутку, доходу або майна, з якого обчислюється український податок...» [11].

Висновки. Через повномасштабне вторгнення, яке здійснила російська федерація на початку 2022 року, велика кількість українців була змушена переїхати за кордон на умовах вимушеної міграції. Це спричинило необхідність їх працевлаштування за кордоном для подальшого життя там. Проаналізувавши низку нормативно-правових актів, можемо зробити висновок, що конфлікт законодавств виникає у випадку розбіжностей між національними нормами, країни і законодавством держави-реципієнта, які є важливими для регулювання трудових відносин.

Задля уникнення проблематичних аспектів в сфері трудових відносин з іноземним елементом, необхідно ознайомитися зі змістом положень, які містяться в Законі України «Про міжнародне приватне право» [2], та низкою інших Угод, які укладені між Україною та іншими приймаючими країнами стосовно офіційного працевлаштування українського населення за кордоном.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белогубова О. О. Міжнародне приватне трудове право в системі міжнародного приватного права. *Конгрес міжнародного та європейського права* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Одеса : Фенікс, 2019. С. 75–80.
2. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 року № 2709-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text>
3. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>
4. Ukraine: Over 6 Million Refugees Spread Across Europe. *United Nations*. : веб-сайт. URL: <https://unric.org/en/ukraine-over-6-million-refugees-spread-across-europe/>
5. Про взаємне працевлаштування працівників : Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща від 16.02.1994 № 616_026. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_026#Text
6. Про співробітництво у сфері безпеки та довгострокову підтримку : Угода між Україною та Федеративною Республікою Німеччина від 16.02.2024. URL: [https://www.president.gov.ua/news/ugoda-pro-spirovitnitstvo-u-sferi-bezpeki-ta-dovgostrokovu-p-88985](https://www.president.gov.ua/news/ugoda-pro-spirovitnitstvo-u-sferi-bezpeki-ta-dovgostrokovu-pidtrimku)
7. ILO Constitution. 1919. *International Labour Organisation* : веб-сайт. URL: https://normlex.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000%3A62%3A0%3A%3AN0%3A62%3AP62_LIST_ENTRIE_ID%3A2453907%3AN0

8. Conventions to ILO Constitution. *International Labour Organisation* : веб-сайт. URL: <https://normlex.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12000:0::NO::>

9. C102 – Social Security (Minimum Standards) Convention, 1952 (No. 102). *International Labour Organisation* : веб-сайт. URL: https://normlex.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:312247:NO

10. Міжнародне приватне право : підручник. / Є. М. Білоусов та ін. ; за заг. ред. Є. М. Білоусова, І. В. Яковюка. Харків : Право, 2020. 408 с.

11. Про уникнення подвійного оподаткування доходів і майна та попередження податкових ухилень: Конвенція між Урядом України і Урядом Республіки Польща від 12.01.1993. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_168#Text